

Elektroninių prekyviečių valdytojų civilinė atsakomybė už trečiųjų asmenų atliekamus teisių į prekių ženklą pažeidimus

Justinas Drakšas

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros doktorantas
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel. (+370) 686 84021
El. paštas: Justinas.draksas@tf.vu.lt

Online Marketplace Operators' Civil Liability for Third Party Infringements of Trademark Rights

Justinas Drakšas

(Vilnius University (Lithuania))

Summary. This paper presents an analysis of the possibility of civil liability application for operators of online marketplaces for third party trademark infringements in Lithuania. In order to meet the objectives of the work, the author analyses the concept of trademark use, reviews the recent case law of the Court of Justice of the European Union on the qualification of individual cases of trademark use, and discusses the positions on the requirements for online marketplaces with regard to content control and application of 'safe harbours'. The paper concludes that, although the possibility of 'traditional' indirect civil liability for infringements of trademark rights is not currently provided for in Lithuanian law, the alternative measures that are already established, such as direct civil liability for unauthorised trademark use, or civil liability for breach of the general duty of care, suggest that the current model of civil liability for online marketplaces is sufficient.

Keywords: civil liability for third-party infringements, online marketplaces, internet intermediaries, use of trademarks, safe harbours.

Elektroninių prekyviečių valdytojų civilinė atsakomybė už trečiųjų asmenų atliekamus teisių į prekių ženklą pažeidimus

Justinas Drakšas

(Vilniaus universitetas (Lietuva))

Santrauka. Šiame straipsnyje analizuojama elektroninių prekyviečių valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų atliekamus teisių į prekių ženklą pažeidimus taikymo galimybė Lietuvoje. Siekiant įgyvendinti straipsnio tikslus, jame yra vertinama prekių ženklą naudojimo samprata, apžvelgiama naujausia Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika dėl tam tikrų prekių ženklą naudojimo atvejų kvalifikavimo, aptariamos elektroninėms prekyvietėms keliamų reikalavimų dėl turinio kontrolės ir „saugių uostų“ taikymo pozicijos. Straipsnyje pateikiama nuomonė, kad, nors tradiciškai suprantamos netiesioginės civilinės atsakomybės už teisių į prekių ženklus taikymo galimybė šiuo metu Lietuvos teisėje nenumatyta, jau įtvirtintos alternatyvios priemonės, pavyzdžiui, tiesioginė civilinė atsakomybė už prekių ženklą naudojimą arba civilinė atsakomybė už bendrosios rūpestingumo pareigos pažeidimus, leidžia teigti, kad dabartinis elektroninių prekyviečių civilinės atsakomybės modelis yra pakankamas.

Pagrindiniai žodžiai: civilinė atsakomybė už trečiųjų asmenų atliekamus pažeidimus, elektroninės prekyvietės, interneto tarpininkai, prekių ženklą naudojimas, saugūs uostai.

Received: 24/10/2023. **Accepted:** 29/04/2024

Copyright © 2024 Justinas Drakšas. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Įvadas

Naujų elektroninės prekybos (e. prekybos) modelių atsiradimas atveria duris didesniai vartotojų patogumui užtikrinti bei technologijų pažangai, kuri, skatindama verslumą bei inovacijų plėtrą, kartu kelia naujų iššūkių veiksmingai prekių ženklų savininkų teisių apsaugai. Dideli pažeidimai internete ir galimybės taikyti atsakomybę kiekvienam pavieniam pažeidėjui neefektyvumas skatina prekių ženklų savininkus ieškoti naujų sprendimo būdų, galinčių padėti užkirsti kelią neteisėtai naudoti prekių ženklus. Vienas iš jų – tai siekis pritaikyti civilinę atsakomybę elektroninių prekyviečių valdytojams už trečiųjų asmenų atliekamus teisių į prekių ženklą pažeidimus internete. Europos Sąjungos Teisingumo Teismui (toliau – ESTT arba Teisingumo Teismas) per besivystančią praktiką siekiant atsakyti į klausimą, kokie elektroninių prekyviečių valdytojų veiksmai (ar neveikimas) galėtų būti laikomi prekių ženklo naudojimu, už kurį jiems galėtų grėsti tiesioginė civilinė atsakomybė, net kai tokį prekių ženklo naudojimą inicijuoja trečiasis asmuo, verta kartu pasvarstyti, ar šiems prekyviečių valdytojams Lietuvoje galėtų būti taikoma ne tik tiesioginė (kai laikoma, kad jie patys kartu su platformos naudotojais yra tam tikro prekių ženklo neteisėti naudotojai), bet ir netiesioginė civilinė atsakomybė. Šio pilno elektroninių prekyviečių valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų atliekamus teisių į prekių ženklą pažeidimus modelio atskleidimas galėtų padėti visavertiškai įvertinti elektroninių prekyviečių valdytojų atsakomybės sistemą bei padėti nustatyti, ar galiojanti teisė numato efektyvų prekių ženklų savininkų teisių gynimo būdų mechanizmą, pagal kurį atsakomybė galėtų būti taikoma ne tik prekybos platformų naudotojams, bet ir jų operatoriams, kai tam yra nustatytos visos reikiamos sąlygos.

Tyrimo tikslas. Identifikuoti galimus elektroninių prekyviečių valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų atliekamus teisių į prekių ženklą pažeidimus pagrindus ir, atskleidus jų turinį, įvertinti, ar galiojančioje teisėje numatytas elektroninių prekyviečių valdytojų atsakomybės modelis yra pakankamas siekiant įgalinti prekių ženklų savininkus apsaugoti savo teises.

Atsižvelgiant į tyrimo tikslą, darbe keliami šie *uždaviniai*: pirma, įvertinti tiesioginės elektroninių prekyviečių valdytojų atsakomybės už teisių į prekių ženklą pažeidimų pagrindus, šiam tikslui atskleisti prekių ženklo naudojimo sampratą; antra, išanalizuoti elektroninių prekyviečių operatoriams kylančių pareigų dėl neteisėtos informacijos kontrolės jų valdomose platformose turinį; trečia, įvertinti, ar Lietuvos reguliaciniame kontekste yra teisių pagrindų elektroninių prekyviečių valdytojams taikyti netiesioginę civilinę atsakomybę už jų valdomose platformose trečiųjų asmenų atliekamus teisių į prekių ženklą pažeidimus.

Tyrimo objektas. Šio darbo tyrimo objektas – elektroninių prekyviečių valdytojų civilinė atsakomybė už trečiųjų asmenų atliekamus teisių į prekių ženklą pažeidimus. Darbo tikslams analizuojama tik elektroninių prekyviečių, teikiančių trečiųjų asmenų pasiūlymus (tarpininkaujančių tarp tiesioginių pardavėjų ir šių prekyviečių naudotojų) atsakomybė, elektroninėms prekyvietėms, kuriose teikiami išimtinai pačių šių platformų valdytojų prekių ar paslaugų pasiūlymai, neskiriant papildomo dėmesio. Kai tai aktualu, darbe vertinami ir bendrieji interneto tarpininkų, kuriais gali būti išskirti ir elektroninių prekyviečių valdytojai, atsakomybės klausimai, juos vertinant Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės kontekste.

Sisteminės analizės metodas buvo pagrindinis darbe pasitelktas teisinio tyrimo metodas, kuris panaudotas vertinant tiesioginės ir netiesioginės civilinės atsakomybės interneto tarpininkams taikymo pagrindus ir analizuojant elektroninių prekyviečių valdytojams būdingas neteisėtos informacijos kontrolės internete pareigas. Darbe taip pat pasitelktas *lingvistinis metodas* siekiant išaiškinti interneto tarpininkams taikomų atsakomybės „saugių uostų“ turinį.

Problemos iširtumas. Nors bendriesiems interneto tarpininkų atsakomybės klausimams skirtos literatūros yra gausu, Lietuvos doktrinoje galima pasigesti platesnio dėmesio pažeidimų, susijusių

su prekių ženklų apsauga elektroninėse prekyvietėse, analizei. Tai ypač svarbu atsižvelgiant į vis didėjančią interneto tarpininkų, iš jų ir elektroninių prekyviečių, atsakomybės reguliavimo Europos Sąjungos lygmeniu fragmentaciją, pasireiškiančią skirtingų civilinės atsakomybės modelių nustatymu už trečiųjų asmenų internete daromus autorių teisių, vartotojų teisių, teisių į prekių ženklą bei kitų sričių pažeidimus. Atsižvelgiant į civilinės atsakomybės taikymo prekyviečių valdytojams ypatumus, manytina, kad ši sritis galėtų sulaukti papildomo dėmesio teisės doktrinoje, akcentuojant civilinės atsakomybės taikymo specifiką internetinės prekybos kontekste, kurios nagrinėjimo poreikį patvirtina ir sparčiai šioje srityje besivystanti naujausia ESTT praktika, tokiose bylose kaip *Christian Louboutin prieš Amazon Europe Core Sàrl*, *Amazon EU Sàrl*, *Amazon Services Europe Sàrl* ir *Christian Louboutin prieš Amazon.com Inc.*, *Amazon Services LLC*, C-148/21 ir C-184/21 ar *Coty Germany GmbH prieš Amazon Services Europe Sàrl*, *Amazon Europe Core Sàrl*, *Amazon FC Graben GmbH*, *Amazon ES Sàrl*, C-567/18 ESTT pateikiant naujas pozicijas dėl atsakomybės už teisių į prekių ženklą pažeidimus taikymo elektroninių prekyviečių valdytojams, kurios galėtų į esamą doktrininę diskusiją įtraukti naujų argumentų ir pasiūlyti perspektyvų bei taip toliau rutulioti mokslinę analizę šia tema.

Darbo originalumas. Kaip ir minėta, užsienio literatūra bendraisiais interneto tarpininkų atsakomybės klausimais yra ganėtinai gausi. Nepaisant to, Lietuvos doktrinoje nėra parengta nė vieno išsamaus mokslo darbo, skirto vien elektroninių prekyviečių valdytojų civilinei atsakomybei už trečiųjų asmenų daromus teisių į prekių ženklą pažeidimus. Atskirai galima išskirti tik prof. dr. Vytauto Mizaro publicistinius komentarus tam tikrais ESTT praktikos klausimais, kuriais pateikiamas ir šio autoriaus vertinimas dėl elektroninių prekyviečių atsakomybės taikymo. Taigi šiame darbe yra siekiama išplėsti svarbiausių elektroninių prekyviečių valdytojų atsakomybės už teisių į prekių ženklą pažeidimus klausimų analizę bei pristatyti savarankišką poziciją dėl šios atsakomybės taikymo pagrindų.

Svarbiausi šaltiniai. Išskirtinę reikšmę šiame darbe turėjo autorių teisės mokslininkų prof. dr. Eleonoros Rosati (Rosati, 2022), prof. dr. Vytauto Mizaro (Mizaras, 2020), prof. dr. Martino Senftlebeno (Senftleben, 2017), dr. Christinos Angelopoulos (Angelopoulos, 2016) darbai elektroninių prekyviečių valdytojų civilinės atsakomybės tematika. Įgyvendinant šio tyrimo uždavinius taip pat buvo ypač reikšminga ESTT praktika, daugiausia dėmesio skiriant ESTT *Christian Louboutin prieš Amazon Europe Core Sàrl*, *Amazon EU Sàrl*, *Amazon Services Europe Sàrl* ir *Christian Louboutin prieš Amazon.com Inc.*, *Amazon Services LLC*, C-148/21 ir C-184/21 byloje pateiktoms pozicijoms.

1. Elektroninių prekyviečių valdytojų atsakomybė už prekių ženklą naudojimą

Nesunkiai galima numanyti, kad įvairių teisių turėtojai (be kita ko, ir prekių ženklų savininkai) gali turėti interesą, jog elektroninių prekyviečių valdytojų civilinės atsakomybės ribos būtų kuo platesnės, nes neteisėtai tam tikru žymeniu pažymėtos prekės (ar neteisėtas turinys) dažnai būna siūlomos ar turinys būna paskelbiamas jų valdomose platformose, o tiesioginiai jų pardavėjai ar kitokie pažeidėjai negali būti lengvai identifikuoti ir pasiekti (Rosati, 2022b, p. 1). Juk būtent prekyviečių valdytojai tiesiogiai sudaro sąlygas atsirasti teisės aktų pažeidimams suteikdami prieigą, palaikydami, perduodami ir indeksuodami tam tikrą turinį, produktus ar paslaugas (Perset, 2010, p. 9), juos tiesiogiai ar netiesiogiai reklamuodami savo komerciniuose pranešimuose. Dėl šios priežasties prekių ženklą savininkams dažnai veiksmingiau gali būti siekti prekyvietės valdytojo, o ne pardavėjo, kaip trečiojo asmens, atsakomybės (Ohly, 2021, p. 2), kas gali padėti lengviau užtikrinti šių savininkų interesų ir teisių apsaugą internete. Nepaisant to, galima sutikti, kad prekių ženklų savininkų interesas patraukti atsakomybės tarpininkus negali pats savaime pateisinti to, kad elektroninių prekyviečių valdytojai visada būtų laikomi atsakingais už šių savininkų teisių pažeidimus, padarytus jų platformose, kadangi šis interesas turi

būti derinamas su kitais priešingais interesais (Generalinio advokato Maciej Szipunar 2022 m. birželio 2 d. išvada byloje *Christian Louboutin prieš Amazon...*, p. 6), kaip kad pačių elektroninių prekyviečių tikslu plėtoti savo ūkinę veiklą teikiant trečiosioms šalims tarpininkavimo paslaugas. Pripažinus, kad prekyviečių valdytojai gali būti laikomi tiesiogiai atsakingi už jų platformose padarytus prekių ženklų savininkų teisių pažeidimus, galėtų būti trukdoma plėtoti naują veiklą interneto srityje ir apskritai diegti bet kokias naujoves elektroninėje prekyboje (Generalinio advokato Maciej Szipunar 2022 m. birželio 2 d. išvada byloje *Christian Louboutin prieš Amazon...*, p. 7). Todėl civilinės atsakomybės taikymo ribos turėtų būti nustatomos itin atsargiai.

Teoriniu lygmeniu galima apsvarstyti tris atvejus, kai elektroninių prekyviečių valdytojams potencialiai galėtų būti taikoma civilinė atsakomybė prekių ženklų teisės kontekste. Tai – pirma, tiesioginio prekių ženklo naudojimo atvejai, kai laikoma, kad elektroninės prekyvietės valdytojas *pats naudoja tam tikrą prekių ženklą*, dėl ko jam gali būti taikoma tiesioginė atsakomybė, antra, atvejai, kai prekyviečių valdytojas pažeidžia jam būdingas su trečiaisiais asmenimis susijusias pareigas (tačiau *pats nėra laikomas prekių ženklo naudotoju*), ir, trečia, atvejai, kai elektroninės prekyvietės operatorius prekių ženklo nenaudoja, pats jam būdingų pareigų nepažeidžia, tačiau vis vien potencialiai gali būti laikomas atsakingu už trečiųjų asmenų daromus veiksmus (netiesioginė atsakomybė). Siekiant apibūdinti bendrą elektroninių prekyviečių valdytojų atsakomybės modelį, būtina aiškiai atskirti šias skirtingas situacijas.

Šiam tikslui pirmiausia galima priminti, kad pagal bendrą taisyklę prekių ženklo savininkas turi teisę leisti arba drausti kitam asmeniui naudoti tapatų ar klaidinamai panašų žymenį į prekių ženklą tapačioms ar panašioms prekėms (paslaugoms) žymėti, arba, jeigu prekių ženklas gerai žinomas (turi reputaciją), tai ir netapačioms bei nepanašioms prekėms (paslaugoms), jeigu tai silpnina reputaciją turinčio ženklo skiriamąjį požymį, nesąžiningai pasinaudojama jo reputacija arba kenkiama reputacijai (Mizaras, 2020a, p. 1). Nurodyta taisyklė įtvirtinta tiek nacionalinio prekių ženklo (Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo (*Valstybės žinios*, 2000) (toliau – PŽĮ) 14 str.), tiek ES prekių ženklo (2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 2017/1001 dėl Europos Sąjungos prekių ženklo (toliau – ES prekių ženklo reglamentas), 9 str.) atžvilgiu. Nurodytas prekių ženklo savininko teises pažeidus bei tam tikrą žymenį naudojant be prekių ženklo savininko sutikimo, pažeidėjui, be kitų galimų teisių gynimo būdų, gali būti taikoma ir civilinė atsakomybė (PŽĮ 75 str.). Kaip ir minėta, tuo atveju, kai prekių ženklas elektroninių prekyviečių kontekste yra naudojamas tiesiogiai, t. y. pačių elektroninių prekyviečių valdytojų, šiems subjektams gali būti taikoma tiesioginė civilinė atsakomybė, kol ženklą naudojant vien tretiesiems asmenims (kaip antai, elektroninėje parduotuvėje savo prekių ar paslaugų pasiūlymus pateikiantiems pardavėjams), būtų galima kalbėti apie netiesioginę elektroninių prekyviečių valdytojų civilinę atsakomybę (siaurąja bei plačiąja prasme¹).

Iš esmės pagrindinis klausimas siekiant nustatyti tiesioginės ir netiesioginės civilinės atsakomybės ribas šiame kontekste yra tai, kas gali būti laikoma elektroninių prekyviečių atliekamu prekių ženklo naudojimu komercinėje veikloje.

Iš karto galima pažymėti, kad gan aišku, jog atvejais, kai elektroninės parduotuvės valdytojas elektroninėje prekyvietėje pateikia savo paties prekių ar paslaugų pasiūlymus, savo iniciatyva platina šias prekes ar paslaugas žyminčių prekių ženklų reklamą, pasirūpina prekių pristatymu klientams bei aktyviai atlieka kitus panašius veiksmus siekdamas prekes ar paslaugas pateikti rinkai (t. y. savo veiklą organizuoja ne kaip tarpininkas), šie veiksmai gali būti laikomi tiesioginiu žymenų naudojimu

¹ Dėl netiesioginės atsakomybės siaurosios bei plačiosios sampratų žr. šio darbo 2 ir 3 dalis.

ir iš esmės niekuo nesiskiria nuo kitų atvejų, kai ir kitokio pobūdžio subjektai savo veikloje pasitelkia jiems nepriklausančius žymenis bei atlieka tiesioginius prekių ženklų savininkų teisių pažeidimus. Tačiau daug sudėtingesni gali būti atvejai, kai elektroninių prekyviečių valdytojai atlieka tik tam tikrus veiksmus, galimai tik netiesiogiai susijusius su prekių ar paslaugų pateikimu rinkai, pavyzdžiui, užsiima trečiojo asmens prekių sandėliavimu, pačios elektroninės prekyvietės, kur pateikiami trečiųjų asmenų prekių ar paslaugų pasiūlymai, reklama, prekių pristatymu, tarpininkavimu sudarant pirkimo ir pardavimo ar paslaugų teikimo sutartis ir kita. Šie veiksmai gali ypač skirtis atsižvelgiant į elektroninės prekyvietės pobūdį ir verslo plėtros modelį, pavyzdžiui, elektroninės prekyvietės gali būti organizuojamos hibridiniu (mišriu) principu, kai elektroninėje prekyvietėje siūlomos tiek pačios prekyvietės valdytojo prekės ir paslaugos, tiek trečiųjų šalių prekės ir paslaugos (pvz., „Amazon“), taip pat grynojo modelio (angl. *pure play*) principu, kai prekyvietėse siūlomos išskirtinai tik trečiųjų asmenų prekės ir paslaugos, valdytojams atliekant tik tarpininkavimo ar prekiavimo platformos suteikimo paslaugas (pvz., „eBay“), ar tik prekyvietės valdytojo prekės ir paslaugos (pvz., „iDeal“) ir kita. Tuo atveju, kai prekyviečių valdytojai savo platformose leidžia prekiauti tretiesiems asmenims, jiems taip pat gali būti teikiamos įvairaus pobūdžio paslaugos, kurios taip pat gali nulemti valdytojų įvairaus aktyvumo lygio išitraukimą į prekių ir paslaugų teikimą rinkai, pavyzdžiui, suteikiant vien tik internetinę platformą prekių ir paslaugų pasiūlymams klientams pateikti, kartu suteikiant ir prekių pristatymo paslaugas, prekių sandėliavimo paslaugas, tiesioginę ar netiesioginę prekių ir paslaugų reklamą ir pan. Todėl kiekvienas atvejis turi būti vertinamas individualiai ir prekių ženklo naudojimo veiksmai kvalifikuojami kaip patenkantys arba nepatenkantys į prekių ženklo naudojimo sampratos apimtį atsižvelgiant į konkrečias paslaugų teikimo aplinkybes.

Šiame kontekste pabrėžtina, kad pati naudojimo sąvoka tiesiogiai nėra atskleista nei PŽĮ, nei ES prekių ženklo reglamente. Nepaisant to, ESTT yra nurodęs, kad, atsižvelgiant į tai, kad ES prekių ženklo reglamento 9 straipsnio, numatančio ES prekių ženklu suteikiamas teises, 3 dalyje minimi tik aktyvūs trečiojo asmens veiksmai, kurie gali pažeisti prekių ženklo savininko teises, bei į tai, kad faktiškai tik kontroliuojantis tam tikrus veiksmus asmuo gali nutraukti tokį prekių ženklo naudojimą (negalima reikalauti neįmanomo principas), pats „naudojimas“ reiškia *aktyvų* trečiojo asmens, kaip interneto tarpininko, elgesį ir tiesioginę ar netiesioginę veiksmo, kuriuo pasireiškia naudojimas, *kontrolę* (2016 m. kovo 3 d. ESTT sprendimas byloje *Daimler AG prieš...*, p. 41, taip pat 2020 m. liepos 2 d. ESTT sprendimas byloje *mk advokaten GbR...*, p. 23). ESTT dėl prekių ženklo „naudojimo“ taip pat yra pažymėjęs, kad tai, jog trečiasis asmuo naudoja savininko prekių ženklu tapatų ar panašų į jį žymenį, bent jau reiškia, kad trečiasis asmuo naudoja žymenį pateikdamas *savo komercinį pranešimą* (2010 m. kovo 23 d. ESTT sprendimas jungtinėse bylose *Google France...*, p. 56). Vadovaudamasis nurodyta naudojimo samprata, ESTT savo praktikoje yra išskyręs tam tikrus atvejus, kai tarpininkai nelaikomi naudojantys prekių ženklų savininkui priklausantį prekių ženklą:

- 1) tarpininkai prekių ar paslaugų teikėjo prašymu atlieka jo pateiktus nurodymus (pvz., prilipdo iš anksto prekių ar paslaugų teikėjo paruoštas pakuotes ant prekių) (2011 m. gruodžio 15 d. ESTT sprendimas byloje *Frisdranken Industrie...*);
- 2) tarpininkai teikia paslaugą, kurią sudaro klientams suteikiama galimybė rodyti žymenį jiems vykdant komercinę veiklą (2011 m. liepos 12 d. ESTT sprendimas byloje *L'Oréal SA...*);
- 3) nuorodų paslaugos internete teikėjas išsaugo kaip raktinį žodį prekių ženklu tapatų žymenį ir organizuoja skelbimų rodyimą pasinaudodamas juo (*Google France* byla);
- 4) tarpininkai trečiojo asmens prašymu sandėliuoja prekes, kuriomis pažeidžiamos teisės į prekių ženklą, neturėdami tikslo patys pateikti jų į rinką ir nežinodami apie tokį pažeidimą (2020 m.

balandžio 2 d. ESTT sprendimas byloje *Coty Germany GmbH...*). Tiesa, dėl paskutiniojo atvejo reikėtų pabrėžti, kad sutiktina su doktrinoje nurodyta nuomone, kad kvalifikavimas, ar elektroninės prekyvietės veikloje naudojamas prekių ženklas turėtų priklausyti vien nuo to, ar tokia prekyvietė atlieka kokius nors prekių pateikimo rinkai veiksmus, o tai, ar ji žinojo apie teisių į prekių ženklus pažeidimą, galėtų turėti reikšmės ne sprendžiant prekių ženklo naudojimo klausimą, o nebent prisidėjimą prie pažeidimo darymo, t. y. sprendžiant kokią atsakomybę taikyti ar netaikyti (Mizaras, 2020a, p. 4). Ši išvada darytina atsižvelgus į pirmiau pateiktą prekių ženklo naudojimo sampratą, suteikiančią reikšmę vien prekių ženklo kontrolei bei elgesį jo atžvilgiu, tačiau ne žinojimui apie tai, ar ženklas naudojamas teisėtai ar neteisėtai (kas galėtų būti reikšminga sprendžiant atsakomybės, tačiau ne paties naudojimo, kuris gali būti tiek teisėtas, tiek neteisėtas, klausimą);

- 5) atvejais, kai tarpininkų veikla susijusi su hibridinėmis prekyvietėmis, šių prekyviečių valdytojais nelaikomi naudojantys prekių ženklą, jeigu pakankamai informuotas ir protingai pastabus šios svetainės naudotojas neįžvelgia ryšio tarp šio valdytojo teikiamų paslaugų ir neteisėtai naudojamo žymens, o taip yra, be kita ko, tada, kai tokiam naudotojui negali kilti įspūdžio, kad pats minėtas valdytojas savo vardu ir naudai prekiauja nurodytu žymeniu paženklintomis prekėmis (2022 m. gruodžio 22 d. ESTT sprendimas byloje *Christian Louboutin prieš Amazon...*). Šiuo klausimu svarbu tai, ar šis valdytojas taiko vienodą savo interneto svetainėje skelbiamų pasiūlymų pateikimo būdą, kai kartu rodomi skelbimai apie jo vardu ir naudai parduodamas prekes ir apie trečiųjų pardavėjų minėtoje prekyvietėje siūlomas prekes, taip pat tai, ar visuose šiuose skelbimuose rodomas šio valdytojo turimas žinomo platintojo logotipas ir ar tretiesiems pardavėjams parduodant nagrinėjamu žymeniu paženklintas prekes jis jiems teikia papildomas paslaugas, kaip antai šių prekių sandėliavimą ir siuntimą (2022 m. gruodžio 22 d. ESTT sprendimas byloje *Christian Louboutin prieš Amazon...*).

Neatsižvelgiant į atskirų atvejų specifiką, iš bendro paminėtos praktikos konteksto galima matyti, kad, siekiant nustatyti, ar buvo atliktas prekių ženklo naudojimas, iš esmės būtina nustatyti, kad tarpininkas naudoja tokį žymenį (ženklą) taip, kad atsiranda akivaizdus ryšys tarp minėto žymens ir juo pažymėtų prekių bei paslaugų bei paties tarpininko veiklos (parduodamų prekių ar teikiamų paslaugų, pvz., elektroninės prekyvietės). Kai tarpininkas prekių ar paslaugų platinimo kontekste užima tik neutralų vaidmenį suteikdamas techninio pobūdžio funkcijas (pvz., prekių pardavėjo prašymu sandėliuoja šias prekes neturėdamas žinių apie pažeidimą, suteikdamas platformą tretiesiems asmenims pateikti savo prekių ir paslaugų, pažymėtų atitinkamu žymeniu, pasiūlymus ir pan.), jis neturėtų būti laikomas naudojančiu trečiojo asmens siūlomas prekes ar paslaugas žymintį prekių ženklą. Atitinkamai tuo atveju, kai elektroninės prekyvietės komercinė komunikacija yra skirta siūlyti jos kaip *tarpininkės* paslaugas (t. y. pačią elektroninę prekyvietę, naudotojams suteikiama galimybė joje apsipirkti), o ne jos, kaip šių prekių tiekėjos ir paslaugų teikėjos (pardavėjos), paslaugas, ji gali būti laikoma kaip atliekanti vien neutralią, su prekių ar paslaugų teikimu rinkai tiesiogiai nesusijusią funkciją ir negalėtų būti laikoma kaip pati naudojanti tam tikrą prekių ženklą. Vertinant šią komercinę komunikaciją ypač svarbu, kaip ją suvokia pakankamai informuotas ir pastabus šios svetainės naudotojas, kuris tampa tam tikru atsparos tašku siekiant nustatyti, ar tam tikrą prekių ženklą prekyvietės valdytojas naudojo pats, ar tai atliko tik tretieji asmenys, kurie naudojasi prekyvietės valdytojo paslaugomis. Tokio standarto pasitelkimas atrodo visiškai natūralus, atsižvelgiant į tai, kad, bent elektroninių prekyviečių atveju, ir pats ESTT pabrėžia komercinės komunikacijos vaidmens svarbą, kuriai savaime ypač reikšminga yra tai, kokiems adresatams ji yra skiriama (t. y. pati komercinės komunikacijos sąvoka suponuoja, kad yra reikšminga kalbėti tiek apie šios komunikacijos iniciatorių – elektroninės prekyvietės valdytoją,

ties apie jos adresatą – elektroninės prekyvietės paslaugų naudotoją (vartotoją²). Todėl bent šiame kontekste atrodo logiška pasitelkti tam tikrą vienodą ir objektyvų vidutinio elektroninių prekyviečių platformų naudotojo standartą, kuris aiškiai gali padėti atsakyti, ar tam tikru atveju galėtų būti suformuotas ryšys tarp tam tikro žymens ir juo žymimų prekių bei paslaugų bei prekyvietės valdytojo veiklos, sukuriamas per šiam adresatui išreikštą komunikaciją.

Atskirai taip pat pabrėžtina, kad neabejotina, jog pirmiau apibūdinti atvejai nėra vieninteliai, su kuriais ESTT (ar nacionaliniai teismai) gali susidurti savo vėlesnėje praktikoje. Internetinė aplinka nuolat kinta ir gali pasiūlyti vis naujus elektroninės prekybos modelius, kuriems atsirandant konkrečios elektroninių prekyviečių valdytojų teikiamos paslaugos ar kiti jų atliekami veiksmai turėtų būti kvalifikuojami kaip prekių ženklų naudojimas iš naujo. Todėl neprisiriant prie konkretaus veiksmų turinio, būtina pažymėti, kad pagrindinis principas kvalifikuojant tam tikrus veiksmus turėtų būti ryšys tarp šių elektroninės prekyvietės valdytojo veiksmų bei konkretaus žymens ir juo žymimų prekių ir paslaugų. Kuo šis ryšys yra glaudesnis ir kuo aktyviau elektroninės prekyvietės valdytojas įsitraukia į prekių ir paslaugų teikimą rinkai, tuo užtikrinčiau galima teigti, kad pats elektroninės prekyvietės valdytojas naudoja tam tikrą prekių ženklą ir jam gali būti taikoma tiesioginė atsakomybė. Tai galėtų pasireikšti tiek prekių ar paslaugų pirkimo ir pardavimo kontrole, tiek savarankiška trečiajam asmeniui priklausančiu prekių ženklu pažymėtų prekių ir paslaugų reklama, tiek kitais veiksmais išreikštu interesu, jog šios prekės ir paslaugos būtų pateiktos rinkai. Tokio ryšio nenustačius, būtų galima kalbėti tik apie kitus elektroninės prekyvietės valdytojo atsakomybės pagrindus, kurie turėtų būti nustatomi savarankiškai.

2. Elektroninių prekyviečių valdytojų pareigos kontroliuojant platformos turinį

Nenustačius prekių ženklo naudojimo, kurį atlieka patys elektroninių prekyviečių valdytojai, būtų galima svarstyti, ar pagal nacionalinės teisės keliamas sąlygas šiems valdytojams galėtų būti taikoma antrinė arba netiesioginė atsakomybė (2010 m. gruodžio 9 d. GA N. Jääskinen išvados *eBay* byloje 55 p.; taip pat Kur *et al.*, 2017, p. 691). Ši netiesioginės atsakomybės sąvoka teisių į prekių ženklą internetinių pažeidimų kontekste doktrinoje bei, manytina, minėtoje teismų praktikoje yra suprantama plačiai. Kaip antai, aptariant netiesioginės atsakomybės reguliavimo įvairiose Europos valstybėse pagrindus, daugelis doktrinos autorių vartoja šį terminą aptardami ir specialių tarpininkams keliamų rūpestingumo pareigų pažeidimus (kurie tradiciškai turėtų būti priskiriami prie tiesioginių pažeidimų atvejų, prekyviečių valdytojams tiesiogiai patiems pažeidžiant būtent jiems būdingas pareigas) (Angelopoulos, 2016). Toks šios sąvokos vartojimas bent jau Lietuvos kontekste nėra visiškai preciziškas, kadangi netiesioginė atsakomybė yra siejama su atvejais, kai asmuo *pats jokiais veiksmais* žalos nesukelia, tačiau įstatyme įtvirtinta, kad jis yra atsakingas už kito – žalą padariusio – asmens veiksmus (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (*Valstybės žinios*, 2000) (toliau – CK) 6.246 str. 2 d.), dėl ko kiti, nors ir panašūs atvejai, kai asmuo *pats* pažeidžia tam tikras jam *tiesiogiai kylančias pareigas* (nors jos galimai ir susijusios su trečiųjų asmenų veiksmų kontrole), taip pats *tiesiogiai* sukeldamas žalą, bent jau koncepciškai neturėtų būti priskirti prie tokios tradicinės ar „tikrosios“ netiesioginės atsakomybės atvejų³. Atsižvelgiant į tai, būtų galima patikslinti šio darbo pradžioje minėtą atsakomybės už trečiųjų

² Tiesa, būtina pabrėžti ir tai, kad elektroninės prekyvietės gali būti vystomos remiantis daugeliu skirtingų verslo modelių bei jose siūlomos prekės ir paslaugos būti pateikiamos skirtingiems subjektams. Tais atvejais, kai elektroninės prekyvietės yra skirtos išimtinai verslo subjektams, vidutinio vartotojo standartas žymens naudojimo vertinimui galėtų būti netinkamas.

³ Nors, manytina, netiesioginės atsakomybės „plačiaja“ prasme terminas dėl sąvokų vartojimo konvenciskumo galėtų būti ir toliau vartojamas.

asmenų atliekamus teisių į prekių ženklą pažeidimus pagrindų skirstymą, sistemiškai nagrinėjamos atsakomybės atvejus išskiriant į tris kategorijas:

- 1) Tiesioginės atsakomybės atvejus, kai patys elektroninių prekyviečių valdytojai naudoja prekių ženklą kartu su trečiasiais asmenimis;
- 2) Tiesioginės atsakomybės atvejus, kai patys elektroninių prekyviečių valdytojai nenaudoja prekių ženklo, tačiau galimai pažeidžia kitas su trečiaisiais asmenimis susijusias pareigas, jei tokias būtų galima nustatyti įstatyme (tai būtų galima vadinti netiesiogine atsakomybe plačiaja prasme);
- 3) „Grynosios“ ar „tikrosios“ netiesioginės atsakomybės atvejus.

Taigi, siekiant išsamiau išanalizuoti elektroninių prekyviečių valdytojų atsakomybės modelį, būtina aptarti ne tik pirmą bei trečią galimus atsakomybės atvejus, bet ir pasvarstyti, kokios pareigos yra taikomos elektroninių prekyviečių valdytojams be bendrosios pareigos nepažeisti prekių ženklo savininko teisių ir koks galėtų būti šios netiesioginės atsakomybės plačiaja prasme turinys. Šią analizę reikėtų pradėti pabrėžiant, kad visų interneto tarpininkų atsakomybės už jų paslaugų gavėjų padaromus pažeidimus ribas nustato Elektroninės komercijos direktyvoje bei IVPI įtvirtinti „saugūs uostai“, kurie numato sąlygas, kuriomis informacinės visuomenės paslaugų teikėjams⁴ gali būti netaikoma civilinė atsakomybė už trečiųjų asmenų atliekamą neteisėtos informacijos (pavyzdžiui, prekių ar paslaugų su neteisėtai naudojamu žymeniu pasiūlymo) paskelbimą jų valdomose interneto svetainėse. Būtent, Elektroninės komercijos direktyvos 14 straipsnyje (bei atitinkamai IVPI 14 str.) nurodoma, kad informacinės visuomenės paslaugų teikėjams netaikoma atsakomybė už informaciją, kurią jie saugo paslaugos gavėjo prašymu, jei:

- a) teikėjai neturi faktinių žinių apie neteisėtą veiklą arba informaciją ir reikalavimų atlyginti žalą atžvilgiu nežino apie faktus ar aplinkybes, rodančias, kad verčiamasi neteisėta veikla arba teikiama neteisėta informacija;
- b) teikėjai, gavę tokių žinių arba apie tai sužinoję, nedelsdami panaikina šią informaciją arba atima galimybę ją pasiekti⁵.

Ši nuostata doktrinoje dažnai sulaukia kritikos, kadangi pateikia tik gana abstraktų žinių apie faktus ir aplinkybes, rodančias vertinamą neteisėtą veiklą ar neteisėtos informacijos teikimą, reikalavimą, dėl

⁴ Informacinės visuomenės paslauga – paprastai už atlyginimą per atstumą, elektroninėmis priemonėmis ir asmeninių paslaugų gavėjo prašymu teikiama paslauga (2015 m. rugsėjo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/1535, kuria nustatoma informacijos apie techninius reglamentus ir informacinės visuomenės paslaugų taisyklės teikimo tvarka, 1 str. 1 d. b p.). Į nurodytą informacinės visuomenės paslaugų apibrėžimo apimtį patenka ir elektroninių prekyviečių valdytojų teikiamos elektroninės paslaugos, kaip platformos prekių ir paslaugų skelbimams suteikimas.

⁵ Iš esmės analogiškos interneto tarpininkų – prieglobos paslaugų teikėjų – „saugių uostų“ sąlygos įtvirtintos ir 2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) 2022/2065 dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2000/31/EB (6 str.) (toliau – Skaitmeninių paslaugų aktas), kuris yra taikomas nuo 2024 m. vasario 17 d. Galimas ypatumas kalbant apie „saugių uostų“ sąlygas, kurį numato minėtas teisės aktas, tai, jog pagal 6 str. 3 d. „saugūs uostai“ netaikomi vartotojų apsaugos teisėje numatyti atsakomybei, tenkančiai interneto platformoms, kuriose vartotojai gali sudaryti nuotolinės prekybos sutartis su prekiautojais, kai tokioje interneto platformoje pateikiamas konkretus informacijos elementas arba kitaip sudaroma galimybė įvykdyti tam tikrą nagrinėjamą sandorį taip, kad vidutinis vartotojas mano, jog informaciją arba produktą ar paslaugą, kuris (-i) yra sandorio dalykas, pateikė pati platforma arba paslaugos gavėjas, veikiantis pagal jos įgaliojimus ar yra jos kontroliuojamas. Kaip galima matyti, ši nuostata atitinka ir anksčiau aptartą ESTT viziją dėl interneto platformų atliekamos komercinės komunikacijos, kai vidutinis vartotojas gali manyti, kad tam tikros prekės ar paslaugos yra siūlomos pačios elektroninės prekyvietės, dėl ko jos valdytojams gali būti taikoma atsakomybė kaip ir tiesioginiams pažeidėjams. Taigi, bendra ES formuojama informacinės visuomenės paslaugų teikėjų – o tarp jų ir elektroninių prekyviečių valdytojų – atsakomybės (bent jau prekių ženklų, elektroninės prekybos santykių kontekste) reguliavimo kryptis yra vienoda, vidutinį vartotoją išaukštinanti kaip pagrindinį atskaitos tašką, nuo kurio perspektyvos gali priklausyti, ar atsakomybė tam tikrai platformai būtų taikoma, ar ne.

kurio valstybių narių praktikoje susiformavę skirtingi pakankamo žinojimo apie pažeidimą, norint taikyti civilinę atsakomybę, standartai. Pakankamu žinojimu skirtingais atvejais pripažįstamas tiek „bendrasis žinojimas“ apie galimus pažeidimus, tiek žalą patyrusio asmens pateiktas pranešimas ar pažeidimo nustatymas teismo sprendimu (Stalla-Bourdillon, 2017, p. 7). Lietuvoje šis žinojimo apie galimus pažeidimus klausimas buvo išspręstas Vyriausybei priėmus 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimą Nr. 94-3784 „Dėl galimybės pasiekti neteisėtu būdu įgytą, sukurtą, pakeistą ar naudojamą informaciją panaikinimo aprašo patvirtinimo“ (toliau – Aprašas). Pagal Apraše numatytą tvarką yra reikalaujama, kad paslaugos teikėjas (internetu tarpininkas – elektroninės prekybos valdytojas), gavęs teisių turėtojo pranešimą apie manomai neteisėtą informaciją, pradėtų pažeidimo tyrimą, kurio metu jis turi nustatyti, ar pranešime teikiama informacija pagrįstai nurodoma kaip neteisėta (Aprašo 3 p.). Per tris darbo dienas nustatęs, jog pranešimas atitinka jam Aprašo keliamus reikalavimus, tarpininkas turi per vieną darbo dieną kreiptis į atitinkamą paslaugos gavėją (tiesioginį prekių ar paslaugų pardavėją), prašydamas iširti prašyme nurodytos informacijos pagrįstumą. Tuo atveju, jeigu paslaugos gavėjas nesutinka su pranešime nurodyta informacija, tarpininkas turi per tris darbo dienas įvertinti, ar toks nesutikimas yra pagrįstas (Aprašo 8 p.). Nustačius, kad atsakymas yra nepagrįstas, ar jo apskritai negavus, tarpininkas, atsižvelgdamas į tai, turi panaikinti galimybę pasiekti neteisėtą informaciją (Aprašo 9 p.). Taigi, interneto tarpininkas (elektroninės prekybos valdytojas) laikomas sužinojusi apie galimo pažeidimo padarymą tik visų pirma atlikus visas Apraše tam nurodytas procedūras, kurios pirmiausiai siejamos su pranešimo iš žalą patyrusio asmens gavimu ir tolesne pranešime ar žalą patyrusio asmens atsakyme pateiktos informacijos analize.

Atsižvelgdami į šiuos interneto tarpininkų (be kita ko, elektroninių prekyviečių valdytojų) atsakomybės reguliavimo ypatumus, doktrinos autoriai pabrėžia, kad tokio pobūdžio tarpininkams civilinė atsakomybė gali būti taikoma už šių vien jiems būdingų pareigų, kaip kad pareigos patikrinti gautą informaciją⁶, ir, šiai pasitvirtinus, blokuoti ar riboti prieigą prie neteisėtos informacijos arba, jeigu reikalaujama, tokio pobūdžio duomenis pašalinti, nevykdymą arba netinkamą vykdymą (Mizaras, 2020b, p. 3). Vadovaujantis šiuo aiškinimu, teisinė atsakomybė turėtų būti taikoma už jų pareigų pažeidimu padarytą žalą, priežastinį ryšį vertinant tarp valdytojų neteisėtų veiksmų, pasireiškiančių ne teisėtu prekių ženklų naudojimu, o jiems kaip informacinės visuomenės paslaugų teikėjams būdingų pareigų (pvz., skelbimo neblokavimo, turinio nepašalinimo) nevykdymu ar netinkamu vykdymu, ir tuo sukeltos žalos (Mizaras, 2020b, p. 3).

Tačiau tai nėra vienintelė galima Elektroninės direktyvos bei atitinkamų IVPI nuostatų interpretavimo galimybė. Būtent, galima teigti, kad tam tikras „ribas“ interneto tarpininkų civilinei atsakomybei nustatanti Elektroninės komercijos direktyva nepateikia viso ir detalaus interneto tarpininkų civilinės atsakomybės bei jiems būdingų pareigų modelio. Šioje direktyvoje įtvirtinti „saugūs uostai“ suteikia tik tam tikrus „griaučius“ ar „rėmus“ tarpininkų atsakomybės sistemai, tačiau iki galo jų atsakomybės klausimų nereguliuoja, nes nustato tik atvejus, kai tarpininkams atsakomybė turėtų būti *netaikoma*, o ne sąlygas (ar pareigas), kurioms esant (kurias pažeidus) juos būtų galima laikyti atsakingais už tam tikrus pažeidimus (Senftleben et al., 2017, p. 2). Kitaip tariant, vadovaujantis siūlomu aiškinimu,

⁶ Pažymėtina, kad interneto tarpininkai neturi pareigos stebėti visų jų valdomose platformose daromų pažeidimų. Šis draudimas įtvirtintas Elektroninės komercijos direktyvos 15 straipsnyje, numatančiame, jog valstybės narės negali nustatyti informacinės visuomenės paslaugų teikėjams bendros prievolės teikiant paslaugas stebėti informaciją, kurią jie perduoda arba saugo, nei bendros prievolės aktyviai domėtis faktais arba aplinkybėmis, rodančiomis nelegalią veiklą. Dėl minėtos pareigos doktrinoje šiuo metu vyksta diskusija, ar toks bendrasis stebėjimo draudimas reiškia, kad tarpininkams negali būti nustatyta bendra pareiga stebėti tokius jų platformose daromus pažeidimus, ar tarpininkai vis dėlto gali būti įpareigoti stebėti, ar po pirmo pranešimo apie galimą pažeidimą, kurį pateikia suinteresuotas asmuo, nėra atliekami analogiški arba labai panašūs pažeidimai (plačiau žr. Kuczerawy, 2019, p.15; taip pat Nordermann, 2011, p. 42).

Elektroninės komercijos direktyvos bei atitinkamos ją į Lietuvos teisę perkeliančios įstatymo nuostatos turėtų atsakyti tik į klausimą, kada atsakomybė yra *netaikoma*, o ne kada ji yra *taikoma*, kaip kad tai sufleruoja pati aktualios Elektroninės komercijos direktyvos nuostatos formuluotė („... valstybės narės užtikrina, kad paslaugų teikėjas *nebūtų atsakingas* už informaciją, kurią saugo paslaugos gavėjo prašymu ...“). Vien tai, kad tam tikras subjektas neįvykdo „saugių uostų“ sąlygų, bent teoriniu požiūriu, automatiškai nereiškia, kad būtų įvykdomos ir atsakomybės taikymo sąlygos. Atitinkamai, tarpininkams būdingų pareigų (skelbimo blokavimo pareigos ir kt.) nevykdymas taip pat nereiškia, kad jie galėtų būti laikomi atsakingais, nes tam būtų būtina nustatyti visiškai atskirus pagrindus⁷. Toks pagrindas galėtų būti, pvz., jau aptartas prekių ženklų teisių tiesioginis pažeidimas, kai yra laikoma, kad elektroninės prekyvietės valdytojas pats naudoja tam tikrą prekių ženklą savo komercinėje komunikacijoje. Šiuo atveju priežastinis ryšys būtų nustatomas tarp platformų valdytojų veiksmų (neveikimo), pasireiškiančių ne jiems būdingų pareigų pažeidimu, tačiau bendros pareigos nepažeisti prekių ženklo savininko teisių (PŽĮ 14 str.) pažeidimo, ir dėl jo atsirandančios žalos. Vadinasi, anksčiau pateiktas alternatyvus interpretavimas, priežastinį ryšį vertinant tarp specifinių tarpininkų pareigų pažeidimo bei atsiradusios žalos, galėtų būti laikomas nevisiškai tiksliai aptartų normų kontekste.

Nepaisant to, pati už šio alternatyvaus pirmiau pristatyto aiškinimo slypinti idėja gali pasirodyti ir turinti tam tikrą prasmę. Būtent, būtų galima svarstyti, ar tai, kad tam tikrų platformų valdytojais nesiiimtų veiksmų pašalinti neteisėtą informaciją iš jiems priklausančių interneto svetainių bei neatliktų kitų jiems būdingų pareigų, savaime nereiškia ir bendrosios rūpestingumo pareigos (CK 6.263 str. 1 d.) pažeidimo, dėl ko atsakomybė galėtų būti taikoma bendrais CK numatytais pagrindais. Toks klausimas keliamas atsižvelgiant į ESTT praktikoje galimas rasti užuominas apie „įprastai rūpestingo valdytojo“ standartą, nurodant, kad iš įprastai rūpestingo valdytojo galima tikėtis, kad jis, pvz., įgyvendins tinkamas technines priemones patikimai ir veiksmingai užkirsti kelią pažeidimams savo platformoje (pvz., žr.: 2021 m. birželio 22 d. ESTT sprendimą *Frank Peterson...*, p. 100). Praktiniu požiūriu toks rūpestingumo standartas reikštų ne ko kito, o tų pačių tarpininkams būdingų pareigų įgyvendinimą, t. y. *techninių priemonių, patikimai ir veiksmingai užkirsti kelią pažeidimams savo platformoje* pritaikymą (blokuojant skelbimus, pašalinant tam tikrą turinį ir pan.). Šiuo atveju trečiajam asmeniui (platformos naudotojui) pasinaudojus tuo, kad svetainės valdytojas nesiiima priemonių užkirsti kelią pažeidimams bei platformoje ėmus naudoti prekių ženklą be jo savininko sutikimo, atsakomybė potencialiai galėtų būti taikoma solidariai, kaip bendrai žalą sukėlusiams asmenims (CK 6.279 str.).

Bet kokių atveju šie svarstymai (iki šiol nesant susiformavusios atitinkamos teismų praktikos turintys labiau teorinį pobūdį) dėl galimų civilinės atsakomybės taikymo pagrindų yra susiję su *tiesioginės* civilinės atsakomybės įgyvendinimo galimybe – ar tai būtų tiesioginis prekių ženklų naudojimas, ar tiesioginis rūpestingumo pareigos pažeidimas. Tačiau toliau būtina įvertinti ir kitus galimus atsakomybės taikymo pagrindus, dėmesio skiriant ir tikrajai *netiesioginei* atsakomybei.

3. Netiesioginė atsakomybė?

ESTT apžvelgiant civilinės atsakomybės taikymo interneto platformų valdytojams klausimus, dažnai apsiribojama tiesioginiais prekių ženklų savininkų teisių pažeidimais, nes netiesioginė atsakomybė

⁷ Ne veltui prekių ženklo savininko teisių ar autorių teisių pažeidimų bylose nagrinėjami klausimai, ar tam tikras tarpininkas naudojo prekių ženklą ar autorių teisių saugomą kūrinį kartu su trečiaisiais asmenimis (platformų naudotojais), siekiant nustatyti, ar jam gali būti taikoma atsakomybė, tačiau nėra apsiribojama vien „saugių uostų“ sąlygų neįvykdymo nustatymu.

yra palikta kiekvienos valstybės narės kompetencijai (pvz., žr.: Generalinio advokato Maciej Szipnar 2022 m. birželio 2 d. išvados *Christian Louboutin...* p. 10: „Skirtingai nuo netiesioginės interneto tarpininkų atsakomybės, kurios tvarka reglamentuojama pagal nacionalinę teisę, išskyrus Elektroninės komercijos direktyvoje numatytas atsakomybės išimtis, tiesioginė prekyviečių valdytojų atsakomybė už prekių ženklų savininkų teisių pažeidimus reglamentuojama pagal Sąjungos teisės ... nuostatas“), tokiu būdu tarsi sudarant lengvą prezumpciją, kad netiesioginės atsakomybės taikymo galimybė atskirose valstybėse narėse (kaip kad Lietuvoje) yra iš tiesų numatyta.

Ir, nors kaip buvo galima matyti iš ankstesnių šio darbo dalių, iš dalies „netiesioginė“ atsakomybė Lietuvoje gali būti laikoma sureguliuota (turint omenyje svarstytinus rūpestingumo pareigos pažeidimo atvejus, kai elektroninės prekyvietės valdytojas nepasirūpina pakankama informacijos jo valdomoje platformoje kontrole), verta taip pat pasvarstyti, ar „tikroji“ netiesioginė atsakomybė, taip, kaip ji yra suprantama tradiciškai, taip pat gali būti taikytina elektroninių prekyviečių valdytojams.

Šiame kontekste būtų galima paminėti, kad, pirma, PŽĮ numatytas prekių ženklo „naudojimas“ per anksčiau atskleistą jo sampratą neskirstomas į tiesioginį ir netiesioginį prekių ženklo naudojimą. Pagal anksčiau nurodytą bei kryptingai plėtojamą ESTT praktiką prekių ženklas gali būti naudojamas tik tiesiogiai – pasitelkiant jį savo komerciniame pranešime arba tuo prekių ženklu pažymėtas prekes ar paslaugas pateikiant rinkai – arba būti apskritai nenaudojamas, kai prekių ženklo savininko teisės nėra laikomos pažeistomis šio konkretaus asmens. Todėl, norint įvertinti, ar galima tokio subjekto, kaip elektroninės prekyvietės valdytojo, atsakomybė, būtina nustatyti, kokias kitas pareigas, nesusijusias su prekių ženklo naudojimu, šis (ir trečiasis asmuo) pažeidė. Be bendrosios pareigos nenaudoti kitam asmeniui priklausančio prekių ženklo be leidimo, kitas svarstytinas tarpininkams keliamas reikalavimas yra minėtame Apraše įtvirtintos informacijos patikrinimo, blokavimo, prieigos prie neteisėtos informacijos ribojimo arba jos pašalinimo pareigos, tačiau jos, kaip minėta, turėtų būti svarstomos tiesioginės atsakomybės kontekste, o ne būti vertinamos kaip sudarančios atskirą netiesioginės atsakomybės (siaurąją prasme) taikymo pagrindą.

Antra, CK 6.263 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad asmuo privalo atlyginti dėl kito asmens veiksmų atsiradusią žalą tik įstatymo numatytais atvejais⁸. Šio reguliavimo pavyzdžiai – tai CK 6.264 straipsnyje (Samdančio darbuotojus asmens atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl jo darbuotojų kaltės), CK 6.275 straipsnyje (Atsakomybė už nepilnamečių iki keturiolikos metų padarytą žalą), CK 6.276 straipsnyje (Atsakomybė už nepilnamečio nuo keturiolikos iki aštuoniolikos metų padarytą žalą) ir kiti CK numatyti atvejai. Tariant, jog CK 6.263 straipsnyje suponuojamas reikalavimas, kad netiesioginė atsakomybė gali būti taikoma tik kai tai numatoma įstatyme, o tokios galimybės nenumačius nei CK, nei IVPI ar PŽĮ, nei kituose tarpininkų atsakomybę už teisių į prekių ženklus pažeidimus reguliuojančiuose įstatymuose, galima daryti išvadą, kad įstatymų leidėjas neketino numatyti atvejų, kai tarpininkams ar konkrečiai elektroninių prekyviečių valdytojams galėtų būti taikoma netiesioginė civilinė atsakomybė už trečiųjų asmenų padarytus teisių į prekių ženklą pažeidimus, ir tokios atsakomybės taikymo galimybė šiuo metu neegzistuoja.

Atsižvelgiant į tai, natūraliai gali kilti klausimas, ar tokia atsakomybės taikymo galimybė vis dėlto būtų reikalinga numatant papildomą reguliavimą. Tam visų pirma iš esmės reikėtų įvertinti, kokiais pavidalais ji galėtų pasireikšti.

Pirmasis variantas galėtų būti, kad netiesioginė civilinė atsakomybė elektroninių prekyviečių valdytojams už trečiųjų asmenų daromus pažeidimus būtų numatyta ją apribojant pagal tam tikrus iš

⁸ Panaši nuostata yra įtvirtinta ir CK 6.246 str. 2 d.: įstatymai gali nustatyti, kad žalą privalo atlyginti asmuo, kuris tos žalos nepadarė, bet yra atsakingas už žalą padariusio asmens veiksmus (netiesioginė civilinė atsakomybė).

anksto numatytus kriterijus, kad, pavyzdžiui, nežinojimu ir neturėjimu žinoti apie galimus atliekamus pažeidimus, neteisėtos informacijos pašalinimu apie ją sužinojus, neegzistuojančiu ryšiu tarp prekių ženklo ir elektroninės prekyvietės teikiamų paslaugų (prekių ženklo nenaudojimu pačios prekyvietės komercinėje komunikacijoje) ar kitais kriterijais, kuriuos nustačius potenciali bendroji taisyklė, kad elektroninių prekyviečių savininkai turėtų atlyginti jų paslaugų naudotojų sukeltą žalą prekių ženklų savininkams, būtų netaikoma. Šie kriterijai galėtų būti suformuoti abstrakčiais reikalavimais dėl poreikio elektroninėms prekyvietėms užimti vien neutralią poziciją su prekyba susijusiuose santykiuose arba labai konkrečiais reikalavimais dėl tam tikrų informacijos kontrolės veiksmų atlikimo. Tačiau, nepaisant to, kokia forma šie reikalavimai būtų įtvirtinti, manytina, kad tokio papildomo reikalavimo numatymas būtų perteklinis, kadangi apie rūpestingumo, turinio kontrolės, neutralumo ir panašias kategorijas koncepciškai bet kuriuo atveju būtų daug lengviau kalbėti būtent kaip apie atskiras pareigas, kurių vykdymas (arba ne) savaime leistų svarstyti apie tiesioginių pažeidimų atlikimą – arba bendros rūpestingumo pareigos, arba pareigos nenaudoti prekių ženklo pažeidimus, už kuriuos civilinę atsakomybę jau dabar galima taikyti įstatyme šiuo metu numatytais pagrindais. Kitaip tariant, galiojanti teisė jau suteikia nuo panašių kriterijų priklausančius atsakomybės taikymo instrumentus, kuriais įstatymų leidėjas (bei teismai) bando derinti tiek elektroninių prekyviečių interesą, kad atsakomybės apimtis nebūtų pernelyg plati, tiek teisių turėtojų interesus, kad atsakomybę būtų galima taikyti, kai prekyviečių valdytojai nukrypsta nuo neutralaus vaidmens elektroninės prekybos sistemoje. Todėl jokio privalumo minėtų iš dalies sutampančių papildomų atsakomybės instrumentų numatymas, tikėtina, nesuteiktų.

Žinoma, vietoj to PŽĮ ar kitame įstatyme galėtų būti numatyta platesnė netiesioginė atsakomybė, kai elektroninių prekyviečių valdytojai turėtų atsakyti už bet kokią jų paslaugų naudotojų prekių ženklų savininkams padarytą žalą, neribojant tokios atsakomybės jokiais jos netaikymo kriterijais. Tačiau šiuo atžvilgiu pabrėžtina, kad, siekiant, jog tokia atsakomybė realiai galėtų būti taikoma, kartu ir ES lygmeniu turėtų būti panaikintas ir ES teisės aktuose įtvirtintas bei į Lietuvos nacionalinę teisę perkeltas „saugių uostų“ reguliavimas, kuris bet kuriuo atveju atsakomybės taikymo galimybę apriboja tik iki situacijų, kai a) elektroninių prekyviečių valdytojai žino apie neteisėtą veiklą arba informaciją ir reikalavimų atlyginti žalą atžvilgiu žino apie faktus ar aplinkybes, rodančias, kad verčiamasi neteisėta veikla arba teikiama neteisėta informacija; ir b) ir gavę tokių žinių arba apie tai sužinoję, nedelsdami nepanaikina šios informacijos arba neatima galimybės ją pasiekti. Turint tai omenyje, būtina pabrėžti, kad šių „saugių uostų“ panaikinimas nelaikytinas realia reguliavimo galimybe, kadangi jis, nors ir tariamai būtų naudingas prekių ženklų savininkų interesams, tačiau kartu galimai padarytų neatitaisomą žalą visai internetinei prekybai, padarant elektroninių prekyviečių, kur prekes ir paslaugas siūlo parduoti prekyvietei grėsmės. O „saugių uostų“ nepanaikinimas, tokios netiesioginės atsakomybės įtvirtinimas taip pat būtų perteklinis, kadangi ji visada būtų apribota tik iki už „saugių uostų“ ribų peržengiančių situacijų, t.y. praktinių požiūriu labai panašaus reguliavimo, kuris galioja šiuo metu.

Atsižvelgiant į tai, manytina, kad nustatyti papildomų elektroninių prekyviečių valdytojų civilinės atsakomybės už trečiųjų asmenų atliekamus teisių į prekių ženklą pažeidimus pagrindų šiuo metu nereikia. Tačiau dėl to neturėtų būti kaip nors pažeisti prekių ženklų savininkų ar kitų teisių turėtojų interesai, nes išlieka civilinės atsakomybės taikymo tiek tiesioginiams jų teisių pažeidėjams, tiek elektroninių prekyviečių valdytojams už jiems būdingų pareigų nevykdymą arba netinkamą vykdymą (rūpestingumo standarto neįvykdymą), galimybė. Abu šie pagrindai apima situacijas, kai elektroninių prekyviečių valdytojai atlieka aktyvų vaidmenį pažeidžiant prekių ženklo savininko teises ir nukrypsta vien nuo neutralaus tarpininko ar techninių priemonių teikėjo vaidmens, dėl kurio plačiai pripažįstama, kad atsakomybės našta tokiam tarpininkui neturėtų būti taikoma. Platesnis atsakomybės ribų nustatymas, numatant netiesioginę atsa-

komybė ir atvejams, kai elektroninių prekyviečių valdytojai vykdo vien techninę funkciją tarp galutinių vartotojų bei prekes ar paslaugas siūlančių subjektų sudarytoje elektroninės prekybos sistemoje, neatitiktų nei dabar galiojančių pagrindinių ES interneto tarpininkų atsakomybės principų, nei bendrą protingumo ar sąžiningumo kriterijų. Turint efektyvias galimybes apginti pažeistas prekių ženklų savininkų teises bei interesus taikant tiesioginę civilinę atsakomybę, papildomas atsakomybės ribų internetinėms platformoms išplėtimas gali riboti tiek jų ūkio laisvę, tiek technologinę plėtrą ir apskritai bendrą visuomeninį interesą, kuris kartais gali būti pasiekiamas su kuo mažesniu įstatymų leidėjo įsikišimu. Kita vertus, daugėjant pažeidimų internete atvejų, gali atrodyti ir kiek pagrįsta labiau stengtis užtikrinti ir prekių ženklų savininkų ar kitų intelektinės nuosavybės teisių apsaugą. Todėl didžiausia siekiama, kaip ir visada, išlikti skirtingų prekių ar paslaugų teikimo sistemose dalyvaujančių subjektų interesų tam tikra pusiausvyrą. Nors klausimas, kaip šią pusiausvyrą geriausiai įtvirtinti, gali išlikti atviras.

Išvados

1. Prekių ženklų naudojimas elektroninių prekyviečių valdytojų atsakomybės kontekste turėtų būti siejamas su aktyvių veiksmų, susijusių su šiais ženklais pažymėtų prekių ar paslaugų pateikimu rinkai, atlikimu bei ryšio tarp elektroninės prekyvietės veiklos ir prekių ženklo bei juo pažymėtų prekių ir paslaugų sukūrimu. Toks ryšys galėtų būti vertinamas iš vidutinio elektroninės prekyvietės naudotojo perspektyvos, kuri, kaip galimas naudoti standartas, kryptingai gali būti kildinama iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos bei joje pateikiamos komercinės komunikacijos koncepcijos.
2. Elektroninių prekyviečių valdytojams, savo veikloje neteisėtai naudojantiems kitiems asmenims priklausančius prekių ženklus, galėtų būti taikoma tiesioginė civilinė atsakomybė. Šiems subjektams pažeidus jiems būdingas rūpestingumo pareigas kontroliuojant jų valdomose platformose platinamą informaciją, taip pat galėtų būti taikoma civilinė atsakomybė už šių specifinių ir vien jiems būdingų pareigų pažeidimą, tačiau „tikrosios“ ar „grynosios“ netiesioginės civilinės atsakomybės taikymas Lietuvos teisėje šiuo metu nenumatytas.
3. Nepaisant to, elektroninių prekyviečių valdytojų atsakomybės modelis šiuo metu gali būti laikomas pakankamu vadovaujantis principu, jog šiems valdytojams turėtų būti taikoma atsakomybė tik kai jie vykdo neutralų ar techninį vaidmenį elektroninės prekybos sistemoje. Papildomų atsakomybės pagrindų nustatymas, išplečiant dabartines atsakomybės tarpininkams ribas, potencialiai galėtų pažeisti skirtingų šioje sistemoje dalyvaujančių subjektų interesų pusiausvyrą.

Literatūra

Norminiai teisės aktai

Europos Sąjungos teisės aktai

- 2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje. *OL* 2000 m. L 178.
- 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 2017/1001 dėl Europos Sąjungos prekių ženklo. *OL* 2017 m. L 154.
- 2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2022/2065 dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2000/31/EB (Skaitmeninių paslaugų aktas). *OL* 2022 m. L 277/1.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 92-2844.

- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
- Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 65-2380.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 94-3784 dėl galimybės pasiekti neteisėtu būdu įgytą, sukurtą, pakeistą ar naudojamą informaciją panaikinimo aprašo patvirtinimo. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 94-3784.

Teismų praktika

- 2010 m. kovo 23 d. ESTT sprendimas jungtinėje byloje *Google France SARL, Google Inc. prieš Louis Vuitton Malletier SA ir Google France SARL prieš Viaticum SA, Luteciel SARL ir Google France SARL prieš Centre national de recherche en relations humaines (CNRRH) SARL, Pierre-Alexis Thonet, Bruno Raboin, Tiger SARL*, C-236/08 – C-238/08, EU:C:2010:159
- 2010 m. gruodžio 9 d. Generalinio advokato išvada *L'Oréal SA, Lancôme parfums et beauté & Cie SNC, Laboratoire Garnier & Cie, L'Oréal (UK) Ltd prieš eBay International AG, eBay Europe SARL, eBay (UK) Ltd, Stephen Potts, Tracy Ratchford, Marie Ormsby, James Clarke, Joanna Clarke, Glen Fox, Rukhsana Bi*, C-324/09, EU:C:2011:474
- 2011 m. liepos 12 d. ESTT sprendimas byloje *L'Oréal SA, Lancôme parfums et beauté & Cie SNC, Laboratoire Garnier & Cie, L'Oréal (UK) Ltd prieš eBay International AG, eBay Europe SARL, eBay (UK) Ltd, Stephen Potts, Tracy Ratchford, Marie Ormsby, James Clarke, Joanna Clarke, Glen Fox, Rukhsana Bi*, C-324/09, EU:C:2011:474
- 2011 m. gruodžio 15 d. ESTT sprendimas byloje *Frisdranken Industrie Winters BV prieš Red Bull GmbH*, C-119/10, EU:C:2011:837
- 2016 m. kovo 3 d. sprendimas byloje *Daimler AG prieš Együd Garage Gépjáromjavító és Értékesítő Kft.*, C-179/15, EU:C:2016:134
- 2020 m. balandžio 2 d. ESTT sprendimas byloje *Coty Germany GmbH prieš Amazon Services Europe Sàrl, Amazon Europe Core Sàrl, Amazon FC Graben GmbH, Amazon ES Sàrl*, C-567/18, EU:C:2020:267
- 2020 m. liepos 2 d. ESTT sprendimas byloje *mk advokaten GbR prieš MBK Rechtsanwältin GbR*, C-684/19, EU:C:2020:519
- 2021 m. birželio 22 d. ESTT sprendimas *Frank Peterson prieš Google LLC, YouTube Inc., YouTube LLC, Google Germany GmbH ir Elsevier Inc. prieš Cyando AG*, C-682/18 ir C-683/18, EU:C:2021:503
- 2022 m. birželio 2 d. Generalinio advokato išvada *Christian Louboutin prieš Amazon Europe Core Sàrl, Amazon EU Sàrl, Amazon Services Europe Sàrl ir Christian Louboutin prieš Amazon.com Inc., Amazon Services LLC*, C-148/21 ir C-184/21, EU:C:2022:422
- 2022 m. gruodžio 22 d. ESTT sprendimas jungtinėje byloje *Christian Louboutin prieš Amazon Europe Core Sàrl, Amazon EU Sàrl, Amazon Services Europe Sàrl ir Christian Louboutin prieš Amazon.com Inc., Amazon Services LLC*, C-148/21 ir C-184/21, EU:C:2022:1016.

Specialioji literatūra

- Angelopoulos, C. J. (2016). *European intermediary liability in copyright: A tort-based analysis*. Daktaro disertacija, Amsterdamo universitetas.
- Kuczerawy, A. (2020). From 'Notice and Take Down' to 'Notice and Stay Down': Risks and Safeguards for Freedom of Expression. *Oxford Handbook of Online Intermediary Liability*.
- Kur, A. et al. (2017). *European Trade Mark Law. A Commentary*. Oxford University Press.
- Nordermann, J. (2011). Liability for Copyright Infringements on the Internet: Host Providers (Content Providers) – The German Approach [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-2-1-2011/2962> [žiūrėta 2022 m. spalio 15 d.].
- Ohly, A. (2021). The Liability of Intermediaries for Trademark Infringement. *Research Handbook on Trademark Law Reform*.
- Rosati, E. (2022). The Louboutin/Amazon cases (C-148/21 and C-184/21) and Primary Liability Under EU Trade Mark Law. *European Intellectual Property Review*, 44(7).
- Senftleben, M. et al. (2017). The Recommendation on Measures to Safeguard Fundamental Rights and the Open Internet in the Framework of the EU Copyright Reform. *European Intellectual Property Review*, 40.
- Stalla-Bourdillon, S. et al. (2017). An Academic Perspective on the Copyright Reform. *Computer Law & Security Review*, 3.

Kiti šaltiniai

- Mizaras, V. (2020a). Kada elektroninė prekyvietė gali būti atsakinga už teisių į prekių ženklą pažeidimą – ESTT 2020 m. balandžio 2 d. sprendimas byloje C-567/18 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.teise.pro/index.php/2020/04/06/v-mizaras-kada-elektronine-prekyviete-gali-buti-atsakinga-uz-teisiu-i-prekiu-zenkla-pazeidima-estt-2020-m-balandzio-2-d-sprendimas-byloje-c-567-18/> [žiūrėta 2022 m. spalio 21 d.].
- Mizaras, V. (2020b). YouTube ir Google neatsako už jų platformose vartotojų įkeltų nelegalių turinių autoriams sukeltą žalą: Generalinio advokato išvada ESTT jungtinėje C-682/18 ir C-683/18 byloje [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.teise.pro/index.php/2020/07/20/v-mizaras-youtube-ir-google-neatsako-uz-ju-platformose-vartotoju-ikeltu-nelegaliu-turiniu-autoriams-sukelta-zala-generalinio-advokato-ismada-estt-jungtineje-c-682-18-ir-c-683-18-byloje/> [žiūrėta 2022 m. spalio 21 d.].
- Perset, K. (2010). The economic and social role of intermediaries [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/digital/ieconomy/44949023.pdf> [žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.].
- Rosati, E. (2022b). AG Szpunar advises CJEU not to extend direct liability for trade mark infringement to operators of online marketplaces [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ipkitten.blogspot.com/2022/06/ag-szpunar-advises-cjeu-not-to-extend.html> [žiūrėta 2022 m. rugsėjo 23 d.].

Justinas Drakšas yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto doktorantas. Pagrindinės mokslinių interesų sritys – intelektinės nuosavybės teisė, deliktų teisė, teisės filosofija.

Justinas Drakšas is a PhD student at the Faculty of Law of Vilnius University. His main scholarly interests include: intellectual property law, tort law, and philosophy of law.